

DEBAT VAN DE WEEK

Moraal zonder God? Door: **Uitgeverij Kok**. Met: atheïstisch filosoof Herman Philipse en godsdienstfilosoof Gert van den Brink. **Jacobikerk Utrecht**, 15 april.

God bestaat niet en Herman Philipse is zijn profeet

Steek uw vinger op als u in Ganesha gelooft, die beroemde god van de hindoes, met vier armen, een mensenlichaam en een olifantshoofd. Dit verzoek van filosoof en atheïst Herman Philipse werd donderdagavond slechts door één bezoeker in de afgeladen Jacobikerk in Utrecht beantwoord.

Een meerderheid, daarentegen, gooide de handen in de lucht toen Philipse vroeg wie er in een lichaamsloze, almachtige, algoede schepper van hemel en aarde gelooft. Als een volleerd opiniepeiler corrigeerde hij de uitkomst. „Gert van den Brink heeft zijn achterban goed georganiseerd.”

De godsdienstfilosoof Van den Brink had hem uitgenodigd om in debat te gaan over de oorsprong van de menselijke moraal. Niet zomaar, want Van den Brink heeft een heel boek gewijd aan kritiek op het denken van de atheïst. *Er is geen God en Philipse is zijn profeet*, heet het. Met als ondertitel: *De onredelijkheid van een atheïst*.

De evolutionaire verklaring van Philipse voor het hebben van een moraal vindt Van den Brink ongegrond. Dan zouden dieren toch ook een geweten moeten hebben?

Maar een tijger kan niet moorden en een chimpansee verkracht niet. Die doden en die paren, omdat dat hun op dat moment goed uitkomt. Dat geldt volgens hem evenzo voor altruïstisch gedrag bij dieren, zoals moederlijke zorg en de alarmroep van een vogel. Dat wordt volgens Van den Brink nooit ingegeven door morele overwegingen, maar altijd door opportunistische. „Het is sociaal gedrag en geen moreel gedrag. Moreel altruïsme bij mensen en evolutionistisch altruïsme bij dieren zijn dus per definitie niet identiek.”

Daarmee doet Van den Brink niet alleen het dier tekort, meent Philipse, maar ook de gelovigen. Want wie moreel is omwille van een plezieriger hiernamaals, handelt, zo redeneerde Philipse, uit „puur prudentiële, egoïstische overwegingen”.

En als dat niet de visie van Van den Brink is, dan ziet Philipse niet in waarom zingeving en moraal niet ook voor een atheïst nauw samen zouden kunnen hangen.

Hoe komt Van den Brink eigenlijk aan zijn goddelijke morele kennis? Die is geopenbaard, meent de godsdienstfilosoof. Maar zijn atheïstische opponent neemt daar geen genoegen mee.

De ooggetuigen in het Oude Testament hebben het geopenbaarde van ‘horen zeggen’ en zijn „dus onbetrouwbaar”. Als een gelovige alleen zijn ‘eigen openbaring’ als betrouwbaar beschouwt, dan geeft hij volgens Philipse toe dat openbaringen „in het algemeen geen betrouwbare kernbron zijn”. Bovendien zijn sommige geopenbaarde normen volgens Philipse „volstrekt immoreel”. In Deuteronomium 21, bijvoorbeeld, waarin ouders opgeroepen worden hun ongehoorzame zonen buiten de stadspoorten te sluiten en te laten stenigen. „Wij worden niet verplicht onze zonen te stenigen”, werpt Van den Brink tegen. „Dat is absurd.” Hij wijst erop dat God „in sommige specifieke historische omstandigheden aan sommige mensen concrete geboden gaf”. Maar dat maakt die daad niet automatisch moreel goed, relateert Van den Brink. Dat hoorde bij het Oude Oosten.

Op dit punt is het Philipse die enige Bijbelvastheid verlangt. „Ik zou niet weten hoe je van die passages iets anders moet bakken. Het staat er gewoon heel letterlijk. Als je de Bijbel gaat interpreteren en zegt: ja, wij weten welke morele regels wel goed zijn en welke niet, dan gebruikt u in feite uw eigen morele regels.”

STEVEN DE JONG